

სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლება – ლეგიმეტრიული გააზრება

პაპუნა გურული

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დოქტორანტი,
ადვოკატი

საკვანძო სიტყვები: სამართლიანობა, მიზანშეწონილობა,
ბალანსი

სისხლის სამართლის თეორიასა და პრაქტიკაში უდიდესი როლი ენიჭება შეფასებით კატეგორიებს. მეცნიერული კვლევის ეტაპზე აუცილებელია მათი სწორად გააზრება. პრაქტიკულ საქმიანობაში კი შესაძლოა გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდეს საჭირო მომენტში მათ მომარტვებასა და გამოყენებას. ეს გასაკვირი არაა, ვინაიდან ზოგადად სამართალინორმატიულიდარგიადაამითიგიგამოირჩევასხვა საზოგადოებრივი დისციპლინებისგან. სამართალში საკმარისი როდია მოვლენის აღწერა ან დახასიათება; აუცილებელია მისი შეფასებაც. ეს უკანასკნელი კი გარკვეულ გაზომვით ოპერაციებს მოითხოვს.¹ რაც შეეხება კონკრეტულად სისხლის სამართალს, მისთვის მზომელობითი ოპერაციები იმთავითვე თანაარსია და ეს პირდაპირ ვლინდება უმნიშვნელოვანეს საკითხებში. თავად ბრალიც ხომ სხვადასხვა ხარისხისა შეიძლება იყოს და მისი დახარისხება, და მაშასადამე გასაკიცხაობის ხარისხის გაზომვა, მოსამართლის პირდაპირი

¹ უგრეხელიძე მ., 2015. ლეგიმეტრიის შესავლისვის (სამართალი – განზომილებათა სისტემა). საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის ფაკულტეტის შრომები II. "მერიდიანი" თბ., გვ. 48.

მოვალეობაა.² გაზომვითი ოპერაციები აუცილებელია სისხლის სამართლის მრავალი კომპლექსური პრობლემის გადასაჭრელად. ზოგიერთი მათგანი შეიძლება უკავშირდებოდეს დოგმატიკას, ზოგი – პოლიტიკას, ზოგიც – აქსიოლოგიას და სხვ. მაგრამ არის საკითხები, რომელთა გადასაწყვეტად მზომელობითი ოპერაციების გამოყენების აუცილებლობა შეუიარაღებელი თვალისთვისაც ადვილად შესამჩნევია. ჩვენ სწორედ ერთ-ერთ ასეთ საკითხზე – სასჯელზე – ვისაუბრებთ.

სასჯელის თემას სისხლის სამართალში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. თუკი თავად პასუხისმგებლობა არის ადამიანის მოვალეობა, განიცადოს საკუთარი საქციელის უარყოფითი სამართლებრივი შედეგები, სასჯელი (და სხვა სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებები) ამ მოვალეობის რეალიზაციის ფორმას წარმოადგენს. მხოლოდ ქმედების კრიმინალიზაცია ვერ უზრუნველყოფს მართლწესრიგის დაცვას. აუცილებელია, სახელმწიფოს ჰქონდეს სასჯელის გამოყენების უფლება, რათა აზრი მიეცეს ამა თუ იმ ქმედების დანაშაულად გამოცხადებას.³ დღევანდელ საქართველოში ამ საკითხის აქტუალობაზე მეტყველებს სტატისტიკაც. სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის კვლევის ინსტიტუტის (ICPR) მონაცემებით, სადღეისოდ საქართველოში 100 000 მოსახლეზე 254 პატიმარი მოდის. ამ მონაცემით საქართველო მსოფლიოს 222 ქვეყანას შორის „საპატიო“ 48-ე ადგილს იკავებს.⁴

სასჯელთან დაკავშირებული საკითხების გაზომვისკენ მისწრაფება სისხლის სამართლის განვითარების ადრეულ ეტაპებზევე გამოიკვეთა. ამის მაგალითია, ტალიონის პრინციპი – „თვალის თვალის

წილ, კბილი კბილის წილ.“⁵ სამაგიეროს გადახდის იდეას საკმაოდ დიდი ხნის მანძილზე, დომინანტური მდგომარეობა ეკავა. მას ეფუძნებოდა სასჯელის ე.წ. „აბსოლუტური თეორიები“, რომლებიც, ძირითადად, კანტისა და ჰეგელის სახელებს უკავშირდებოდა.⁶ ამ თეორიების თანახმად, სასჯელის მთავარი მიზანია დამნაშავესთვის საკადრისის მიზღვა, შურისძიება.⁷ ყურადღება გამახვილებული იყო სასჯელის რეპრესიულ ფუნქციაზე. მიჩნევენ, რომ სასჯელს არ შეიძლება ჰქონდეს სხვა საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზანი გარდა დამნაშავეს დასჯისა; რომ პიროვნება დასჯას სწორედ იმიტომ იმსახურებს, რომ მან ინდივიდუალური ნება დაუპირისპირა საზოგადოებრივს და რომ სასჯელი საზოგადოების საყოველთაო, აბსოლუტური ნების გამოხატულებაა. დამნაშავე თავისი ნებითა და ქმედებით არღვევს სამართალს, ხოლო მისი დასჯით სამართლის აღდგენა ხდება.⁸ დამნაშავე ისჯება იმიტომ, რომ მან ეს დაიმსახურა თავისი ქმედებით.⁹ ამით აბსოლუტური თეორიები ორიენტირებულნი იყვნენ წარსულზე, უკვე მომხდარ ამბებზე.¹⁰ სამართლის მეცნიერების განვითარების კვალდაკვალ, წარმოიშვა ახალი იდეები, რომლებიც შემდგომში სასჯელის „შეფარდებითი (რელატიური) თეორიების“ სახით ჩამოყალიბდა. მათი მიმდევრები ყურადღებას სასჯელის პრაქტიკულ (უტილიტარულ) დანიშნულებაზე, კერძოდ ახალი დანაშაულის პრევენციაზე, ამახვილებდნენ.¹¹ ამ თვალსაზრისით, შეფარდებითი თეორიები

2 უგრეხელიძე მ., 1978. ბრალის ხარისხის მნიშვნელობა სასჯელის ინდივიდუალიზაციისათვის. საბჭოთა სამართალი, №6.
 3 დვალიძე ი., 2013. სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილი. სასჯელი და დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი შედეგები. გამომცემლობა „მერიდიანი“ თბილისი, გვ. 11.
 4 <http://www.prisonstudies.org>.

5 უგრეხელიძე მ., ლევიმეტრიის შესავლისთვის. გვ. 48-49.
 6 ვაჩიშვილი ა., 1960. სასჯელი და სოციალური დაცვის ღონისძიებანი. თბ., გვ. 28-31.
 7 დვალიძე ი. დასახელებული ნაშრომი, გვ. 16-18.
 8 Von Hirsch A., 1992. Proportionality in the Philosophy of Punishment. Crime and Justice, Vol. 16, p. 59-63.
 9 Goh J., 2013. Proportionality – An Unattainable Ideal in the Criminal Justice System. The University of Manchester Student Law Review. VOL. II. December, p. 46-47.
 10 ტურავა მ., 2011. სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილი. წიგნი პირველი. დანაშაულის მოძღვრება. გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 42-43.
 11 Goh J. დასახელებული ნაშრომი, p. 47-48.

ორიენტირებულნი არიან მომავალზე, ანუ ჯერ კიდევ არ მომხდარი ხელყოფის თავიდან აცილებაზე.¹² უტილიტარისტული თეორიების თვალსაჩინო წარმომადგენელი ბეკარია თანმიმდევრულად უარყოფდა სამაგიეროს მიზღვის იდეას და მხარს უჭერდა ახალი დანაშაულის თავიდან აცილების მიზანს.¹³ თუმცა, შურისძიების იდეა ბოლომდე არ დაძლეულა. მაგალითად, მას ნაწილობრივ აღიარებდა ბენტამი.¹⁴ თავად პრევენციის იდეა განვითარდა და ჩამოყალიბდა გენერალური და სპეციალური ფორმით. განსხვავება ის არის, რომ გენერალური პრევენცია მიმართულია მთლიანად, საზოგადოებაზე, ხოლო სპეციალური – უშუალოდ დამნაშავის პიროვნებაზე.¹⁵ მაგალითად, ფოიერბახი, რომელიც აგრეთვე უარყოფდა შურისძიების იდეას, მთავარ აქცენტს აკეთებდა გენერალურ პრევენციაზე. მისი მოსაზრების თანახმად, მთავარია სასჯელის მუქარა, რომელიც მთლიანად საზოგადოების წევრებზე ახდენს ზეგავლენას, რათა მათ არ ჩაიდინონ დანაშაული. ხოლო სასჯელის გამოყენება კონკრეტული პირის მიმართ დამხმარე ფუნქციას ასრულებს, რათა მის მაგალითზე საზოგადოების სხვა წევრებმა აღარ ჩაიდინონ დანაშაული.¹⁶ გროლმანი კი ავითარებდა სპეციალური პრევენციის იდეას, რომლის აზრი მდგომარეობს დამნაშავის რესოციალიზაციასა და მართლზომიერი ცხოვრების პირობებთან ადაპტაციაში.¹⁷ განვითარდა რეაბილიტაციის იდეაც, რომელიც უშუალოდ დამნაშავის გამოსწორებაზე იყო ორიენტირებული მისი სწავლების, ხელახალი აღზრდის და დახმარების გზით.¹⁸ სპეციალური პრევენციის თეორიას აქტიურად ავითარებდა ლისტიც.¹⁹ საკითხის

ამგვარმა გააზრებამ უკვე ცხადი გახადა, რომ სიმკაცრე არ შეიძლება იყოს გადამწყვეტი ფაქტორი, რადგან დამნაშავის რესოციალიზაციისათვის ზოგჯერ ლმობიერებაც საჭიროა. ნელ-ნელა ადგილს იმკვიდრებდა ბრალისა და სასჯელის პროპორციულობის იდეა,²⁰ რომლის თანახმადაც სასჯელი უნდა იყოს თანაზომიერი იმ გასაკიცხაობის ხარისხისა, რომელიც დამნაშავეს ახასიათებს.²¹

აბსოლუტური და შეფარდებითი თეორიების შერწყმისა და დამუშავების საფუძვლზე ჩამოყალიბდა სასჯელის შემაერთებელი (შერეული) თეორიები,²² რომლებიც აერთიანებენ როგორც სამაგიეროს მიზღვის, ისევე ახალი დანაშაულის ზოგადი და სპეციალური პრევენციის მიზნებს,²³ რაც რთული ამოცანაა, რადგან, ერთი შეხედვით, ეს ურთიერთსაწინააღმდეგო მიზნებია.²⁴ თუმცა, მხოლოდ ერთი შეხედვით. მართალია, ცალ-ცალკე აღებული ისინი ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს, მაგრამ ერთად – დიალექტიკურ ერთიანობას წარმოადგენენ და ურთიერთქმედებენ.

სასჯელის მიზნების დიალექტიკური ურთიერთქმედების განსახორციელებლად აუცილებელია თანაზომიერების დაცვა.²⁵ ამას, პირველ რიგში, თავად სისხლის სამართლის ბუნება განაპირობებს. სისხლის სამართალი არის ყველაზე მძიმე მექანიზმი,²⁶ ultima ratio, რომელიც სახელმწიფომ უნდა აამოქმედოს ყველაზე გამოუვალ ვითარებაში, როდესაც სხვა საშუალება ვერ უზრუნველყოფს მართლწესრიგის დაცვას.²⁷ შეგვიძლია მოვიყვანოთ ანალოგია მედიცინის სფეროდან. თუკი სამართლის სხვა დარგები წამლებით

12 Von Hirsch A., დასახელებული ნაშრომი, p. 57-59.

13 იხ: დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 19.

14 იხ: იქვე, გვ. 19.

15 უფრო დანვრლიებით იხილეთ: ტურავა მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ.42-46.

16 ვაჩიშვილი ა., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 39-42.

17 იქვე, გვ. 47-50.

18 დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 22.

19 ტურავა მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 44.

20 ვაჩიშვილი ა., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 39-42.

21 Von Hirsch A., დასახელებული ნაშრომი, p. 56.

22 დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 22-30.

23 Goh J., დასახელებული ნაშრომი, p. 48-49.

24 ტურავა მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 46.

25 Kirchengast T., 2009. Proportionality in Sentencing and the Restorative Justice Paradigm: 'Just Deserts' for Victims and Defendants Alike? University of New South Wales Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series. April 19, p. 2.

26 წერეთელი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 30-31.

27 დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 12.

მკურნალობას ჰგავს, სისხლის სამართალი უფრო ქირურგიულ ოპერაციას უნდა შევადაროთ. მაშასადამე, საჭიროა სწორედ, ქირურგიული სიზუსტე, რათა ამ მექანიზმმა დაცვის ნაცვლად ადამიანი პირიქით არ დააზიანოს. ვინაიდან სასჯელს ცალმხრივი მიზანი კი არა აქვს, არამედ – მიზანთა დიალექტიკური ერთიანობა. ამან კიდევ უფრო აუცილებელი გახადა სამართლის გაზომვის სიზუსტე. მიუხედავად წინააღმდეგობებისა, გზას ურჩად იკვლევს პასუხისმგებლობისა და სასჯელის თანაზომიერების (პროპორციულობის) იდეა, რომელიც ამტკიცებს, რომ სასჯელის მიზნების განსახორციელებლად საჭიროა არა მკაცრი ან ლმობიერი, არამედ – მაქსიმალურად ადეკვატური მიდგომა. თანაზომიერების დადგენა კი მოითხოვს სამართალმზომელობით ოპერაციებს. დანაშაულზე რეაგირებისას სახელმწიფოს მხრიდან სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის პროპორციულობის პრინციპის უგულვებელყოფას შეიძლება მოჰყვეს ადამიანის პიროვნული და სოციალური რღვევის ხარისხის ზრდა.²⁸ ეს მოსაზრება კორუფციის იდეას ეფუძნება და მიუთითებს, რომ დანაშაულის ჩადენის შედეგად ირღვევა ადამიანის პიროვნულობა და სოციალურობა (დებინტეგრაცია).²⁹ უდანაშაულო ადამიანი იქცევა დამნაშავედ; მას ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და სასჯელი; ხდება მისი ფსიქიკური დეგრადაცია; მას უვითარდება კრიმინალური ბუნება; ერღვევა სამართლებრივი და დემოკრატიული საზოგადოების წევრისათვის დამახასიათებელი ღირებულებათა სისტემა; იგი ეთიშება და უპირისპირდება სამართლებრივად მოწესრიგებულ საზოგადოებას; ყოველივე ეს კი ქმნის საზოგადოებრივ საშიშროებას.

28 გურული პ., 2015. ადამიანის პიროვნული და სოციალური ურღვევა. როგორც სისხლის-სამართლებრივი ხელყოფის ობიექტი. საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის შრომები, ტომი II, თბ., გვ. 293-298.

29 Trechsel St., 1967. Der Strafgrund der Teilnahme. Bern, S. 3-13.

მაგრამ ერთია, როდესაც ასეთ დებინტეგრაციას ცალმხრივი ხასიათი აქვს, ხოლო მეორე, როდესაც დებინტეგრაცია ორმხრივად ხდება. ანუ, როდესაც თავად სახელმწიფო ჩადის არათანაზომიერ, უსამართლო ქმედებას, და, შესაბამისად, აღარ კისრულობს პასუხისმგებლობას, მოაწესრიგოს საზოგადოებრივი ურთიერთობა სამართლიანად.³⁰ გარდა ფორმალური კანონიერებისა, სამართლიანობაც არის ის საძირკველი, რომელზეც დგას თანამედროვე სამართლებრივი სახელმწიფო. სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ უსამართლო ქმედება, პიროვნებაში კიდევ უფრო აზიანებს სამართლიანობისა და დაცულობის შეგრძნებას. იკარგება ნდობის ფაქტორი სახელმწიფოსა და ადამიანს შორის. ამის შედეგად ადამიანი სახელმწიფოს აღიქვამს არა როგორც დამცველ, არამედ როგორც დამსჯელ, და თანაც უსამართლოდ დამსჯელ, მექანიზმს. ეს უკანასკნელი კი ნიშნავს სამართლებრივი წყობილებისთვის ფუნდამენტის მორყევას.³¹ კიდევ უფრო დაზუსტებით, ვითარება გვესახება შემდეგნაირად: ერთი მხრივ, არსებობს საზოგადოება და, მეორე მხრივ, მისი წევრი – ადამიანი. მათ შორის მაკავშირებელი რგოლის ფუნქციას ასრულებს ის საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებშიც ადამიანი მონაწილეობს. ბუნებრივია, ადამიანიც და სახელმწიფოც გარკვეულ პასუხისმგებლობას კისრულობენ ამ ურთიერთობებზე. დანაშაულის ჩადენისას ადამიანი ერთგვარად მართლაც ეთი-

30 მე ვეთანხმები პროფ. დვალისის მოსაზრებას, რომ სამართლის ძირითადი დანიშნულება ურთიერთობის სამართლიანი მოწესრიგებაა, ხოლო სასჯელის სამართლიანობას განაპირობებს ორი მთავარი კრიტერიუმი: თანასწორობა და პროპორციულობა, ანუ თანაზომიერება. იხ: დვალისი ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 24-25.

31 გურული პ., 2013. დანაშაულის პროვოკაცია და მისი კრიმინალიზაციის დილემა. „კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაცნე“, №6 თბილისი, გვ. 82.

მსგავს მოსაზრებას ავითარებს პროფ. ხეიფეცი: Хейфець И. Я., 1914. Подстрекательство къ преступлению. Москва, стр. 127-128.

შემა საზოგადოებას და ვეღარ არის პასუხისმგებელი იმ ურთიერთობების გამო, რომლებიც მანამდე მაკავშირებელი რგოლის როლს ასრულებდნენ მასსა და საზოგადოებას შორის. დანაშაულზე სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირებას, წესით, უნდა მოჰყვეს ამ რგოლის აღდგენა, პიროვნული და სოციალური დეზინტეგრაციის შედეგების აღმოფხვრა – დამნაშავის რესოციალიზაცია. მაგრამ როდესაც სახელმწიფოს მიერ მიღებული ზომა არის უსამართლო, ადამიანის პიროვნული და სოციალური დეზინტეგრაციის ხარისხი შესაძლოა გაიზარდოს კიდევაც.³²

პროპორციული სასჯელის სახისა და ზომის შერჩევა სასურველია განხორციელდეს ორ ეტაპად. პირველ ეტაპზე კანონმდებელმა უნდა შეაფასოს დანაშაულის სიმძიმის ხარისხი, რის საფუძველზეც განხორციელდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის დიფერენცირება.³³ მეორე ეტაპზე მოსამართლემ უნდა შეაფასოს კონკრეტული საქმის გარემოებები, განსაკუთრებით დამნაშავის პიროვნება, და მოხდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის ინდივიდუალიზაცია. ამ თემებზე პროფ. ვიდალი ჯერ კიდევ 1921 წელს აცხადებდა, რომ დანაშაულისა და სასჯელის პროპორციის დასადგენად კანონმდებელმა უნდა დაიწყოს დანაშაულთა კლასიფიკაციით და მათი ურთიერთსიმძიმის დადგენით და იხელმძღვანელოს სოციალური აუცილებლობის და სამართლიანობის საწყისებით. სასჯელისა და დამნაშავის პასუხისმგებლობის პროპორციის დადგენის საქმეში კანონმდებელმა, რომელსაც არ შეუძლია წინასწარ იცოდეს დამნაშავის ხასიათი და პიროვნება, საკითხი განსახილველად უნდა გადასცეს მოსამართლეს, რომელსაც შეუძლია, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში, კონ-

კრეტულად შეაფასოს დასჯადობის საწყისები.³⁴ პროფ. ირაკლი დვალაძე ეთანხმება ამ მოსაზრებას და მიუთითებს, რომ სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პრინციპის პრაქტიკულ განხორციელებას, სასჯელის მიზნით მიღწევისას, ერთ-ერთი გადამწყვეტი მნიშვნელობა გააჩნია.³⁵ სასჯელის ინდივიდუალიზაციის მნიშვნელობას ხაზს უსვამს პროფ. მერაბ ტურავა³⁶ და პროფ. გურამ ნაჭყებია.³⁷

სამართლის მეცნიერებაში სასჯელის ინდივიდუალიზაციას იმდენად დიდი მნიშვნელობა მიენიჭა, რომ საჭიროდ ჩაითვალა ბრალის დახარისხება, ანუ ადამიანის გასაკიცხაობის ხარისხის გაზომვა. ბრალის დახარისხების იდეა გასულ საუკუნეში სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ბრალის შერეული თეორიის დამკვიდრების ფონზე გაძლიერდა.³⁸ პროფ. მინდია უგრეხელიძე აღნიშნავდა, რომ ბრალის ხარისხის გამოყენება პასუხისმგებლობის კრიტერიუმად და სასჯელის ინდივიდუალიზაციის საფუძველად არათუ შესაძლებელია, არამედ აუცილებელიც.³⁹

ქართველმა კანონმდებელმაც აღიარა, რომ სასჯელის მიზანი მხოლოდ დამნაშავისთვის მის მიერ ჩადენილი ქმედებისთვის სამაგიეროს მიზღვა კი არ არის, არამედ ასევე ახალი დანაშაულის პრევენცია და დამნაშავის რესოციალიზაცია (სსკ 39-ე მუხლი). მაშასადამე, კანონმდებელი წარსულში კი არ დარჩა, არამედ ორიენტაცია აიღო მომავალზე, საზოგადოებისთვის და თავად დამნაშავისთვის სარგებლის მოტანაზე. სისხლის სამართლის მეცნიერება კი იმ დასკვნამდეც, რომ სასჯელის პრაქტიკული ეფექტიანობა საჭიროა უზრუნველყოფილ იქნას არა მხოლოდ სასამართლოს მიერ სასჯელის დანიშვნის ეტაპზე, არამედ

34 იხ: ვაჩიშვილი ა., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 92.

35 დვალაძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 73.

36 ტურავა მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 46.

37 ნაჭყებია გ., 2011. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. თბ., გვ. 100.

38 უგრეხელიძე მ., ბრალის ხარისხის მნიშვნელობა. გვ. 46.

39 იქვე, გვ. 48.

32 გურული პ., ადამიანის პიროვნული და სოციალური ურღვევა. გვ. 293-298.

33 წერეთელი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 30.

მისი აღსრულების ეტაპზეც. ამასთან დაკავშირებით პროფ. დვალაძემ იმუთითებს, რომ დამნაშავის რესოციალიზაციისათვის უმნიშვნელოვანესია თვით სასჯელის აღსრულების პროცესში სასჯელის ეფექტურობაზე კონტროლის განხორციელება.⁴⁰ ეს საკითხი მეტადრე მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ ზოგჯერ სასჯელის აღსრულება მიზანშეუწონელიც კი ხდება. ეს გამომდინარეობს იქედან, რომ დამნაშავის რესოციალიზაცია ზოგჯერ სასჯელის აღსრულების გარეშე უფრო შესაძლებელია, ვიდრე სასჯელის აღსრულების შედეგად.⁴¹ თუ გადაწყვეტილების მიმღები ორგანო დარწმუნდება სასჯელის აღსრულების მიზანშეუწონელობაში.⁴² ლოგიკურია, რომ ინდივიდუალიზაციის პრინციპი ორივე ეტაპზე უნდა დავიცვათ. შესაბამისად, აუცილებელია კონკრეტული საქმის გარემოებების და მეტადრე პიროვნების ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინება როგორც სასჯელის დანიშვნის, ისევე მისი აღსრულების სტადიაზე.⁴³ ამ მოსაზრებათა განვითარების შედეგად ჩამოყალიბდა სასჯელისგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების იდეა.⁴⁴

გადაწყვეტილების ინდივიდუალიზაცია რთული ამოცანაა როგორც სასჯელის დანიშვნის, ისე მისი აღსრულების სტადიაზე. ბუნებრივია, საჭიროა სამართალმზომელობითი ოპერაციები, რომელთა საშუალებით გადაწყვეტილების მიმღები დაადგენს ორ რამეს: ხომ არ არის სასჯელის მიზნები უკვე მიღწეული? და თუ არ არის – ხომ არ შეუწყობს ხელს სასჯელის მიზნების მიღწევას მისი მხოლოდ ნაწილობრივ მოხდა? ეს კი ბუნებრივია მოითხოვს ერთიანი საზომის შემუშავებას. ამ თვალსაზრისით, საჭიროდ მიგვაჩნია მიმოვიხილოთ საქართველოში ბოლო წლებში არსებული ტენდენცია, რომელიც საკმაოდ საინტერესოდ გვეჩვენება.

მაგრამ მანამდე საჭიროა მოკლედ შევეხოთ შეფასების მეთოდოლოგიურ საფუძვლებს.

ცალმხრივობის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა სამართალმზომელობითი ოპერაციები თანმიმდევრულად განვახორციელოთ. განსახილველი მიდგომის სისწორე უნდა გაიზომოს ორი ძირითადი მაჩვენებლის მიხედვით. პირველი არის მორალური კრიტერიუმი, რომელიც ზნეობრივი, „უნდასმიერი“ კატეგორიაა. იგი მიდრეკილია წარსულისკენ (კონსერვატიულია) და ძირითადად ორიენტირებულია სამართლიანობის მიღწევაზე. ამ გზით ჩვენ ვზომავთ, თუ რამდენად ზნეობრივი, რამდენად სამართლიანია კონკრეტული დებულება. მეორე არის პოლიტიკური კრიტერიუმი. იგი ძირითადად მიზანშეწონილობით არის ნაკარნახევი და ამ მხრივ „მინდასმიერი“ კატეგორიაა. იგი ორიენტირებულია მომავალზე (ნოვატორულია), სარგებლის მიღებაზე. შესაბამისად, ამისდა მიხედვით ჩვენ უნდა გავზომოთ, თუ რამდენად მიზანშეწონილია, რამდენად სარგებლის მომტანია განსახილველი მიდგომა. ამის შემდეგ ჩვენ უნდა დავადგინოთ, თუ რამდენად ლოგიკურ წონასწორობაში არიან მორალური და პოლიტიკური მდგენლები. ეს აუცილებელია, ვინაიდან, თუ მორალურმა კომპონენტმა მეტისმეტად იმძლავრა, ხოლო პოლიტიკური (მიზანშეწონილობა) – შესუსტდა, დიდია შესაძლებლობა, მივიღოთ სამართლიანი, მაგრამ უსარგებლო, უმოქმედო, „მკვდარი“ ნორმა. თუკი პოლიტიკურმა კომპონენტმა „დაჩაგრა“ მორალური, მაშინ არსებობს საფრთხე იმისა, რომ მივიღოთ საზოგადოების ერთი ნაწილისთვის სარგებლის მომტანი, მაგრამ სხვისთვის უსამართლო, მჩაგვრელი ნორმა, რაც ეწინააღმდეგება სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებს და ხელს უწყობს პოლიციური სახელმწიფოს ჩამოყალიბებას.⁴⁵ ამ თვალსაზრისით, საკმაოდ

40 დვალაძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ.178.
 41 იქვე, გვ.172.
 42 იქვე, გვ.175.
 43 იქვე, გვ.172.
 44 იქვე, გვ.19.

45 Угрехелидзе М., 2011. От легиметии до правовой дименсиологии. — ჟურნალი „კავკასიის საერთა-

კრიტიკული ვითარებაა იურიდიულ ლიტერატურაში. ძალიან იშვიათია, რომ რომელიმე მკვლევარი საკითხს ორივე კომპონენტის ქრილში იხილავდეს. ჩვენ ვცდილობთ ეს ვითარება შევცვალოთ.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ზემოაღნიშნული ლეგიმეტრიული მიდგომის მნიშვნელობა თვალნათლივ ჩანს სასჯელის თეორიების განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე. სამაგიეროს მიზღვის მიზანი, რომელიც საფუძვლად ედო სასჯელის აბსოლუტურ თეორიებს, გამომდინარეობს სწორედ მორალური კომპონენტიდან. კანტი და ჰეგელიც ხომ პირდაპირ მიუთითებდნენ მათი მიდგომების ზნეობრივ საწყისებზე. ფორმულა მარტივი იყო „რადგან დააშავა – მიეზღოს დამსახურებისამებრ.“ მაგრამ ამ თეორიების მთელი ნაკლიც იმაში იყო, რომ არ იყო გათვალისწინებული პოლიტიკური კრიტერიუმი. შესაბამისად, მხოლოდ და მხოლოდ ზნეობაზე აგებული მიდგომა გაცილებით ნაკლები სარგებლის მომტანი იყო. შეფარდებითი თეორიების ავტორებმა სწორედ ეს დაინახეს. მათ გაიაზრეს, რომ ზნეობრივი პრინციპების დაცვის გარდა საჭიროა ვიფიქროთ პრაქტიკულ სარგებლიანობაზე და სწორედ ამიტომ შემოიტანეს ახალი დანაშაულის პრევენციის მიზანი. აგრეთვე არსებობს დამნაშავის რესოციალიზაციის მიზანი. ერთი მხრივ, იგი ემსახურება ახალი დანაშაულის სპეციალურ პრევენციას, რადგან ერთხელ დანაშაულის ჩამდენმა პირმა ახალი დანაშაული არ ჩაიდინოს. ეს ნაკარნახევია მიზანშეწონილობითი მოსაზრებით. მაგრამ, მეორე მხრივ, რესოციალიზაცია ხომ ეხმარება თვითონ დამნაშავეს სწორ გზაზე დადგომაში და საზოგადოების ღირსეულ წევრად ჩამოყალიბებაში, ეს კი სახელმწიფოს მხრიდან ზნეობრივი მიდგომის გამოვლინებაა. სახელმწიფო ითვალისწინებს, რომ დამნაშავე მის წიაღში აღიზარდა და, შესაბამისად, მის მიერ ჩადენილ ქმედებაზე გარკვეულწილად პასუხისმგებლობასაც იღებს. სახელმწიფო

კიარწირავს და კიარ მოკვეთს დანაშაულის ჩამდმენ საზოგადოების წევრს, არამედ, როდესაც მისი გამოსწორება ჯერ კიდევ შესაძლებელია, აძლევს შანსს გამოსწორდეს.

პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხი რეგულირდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსითა (72-ე მუხლი) და პატიმრობის კოდექსით (VI თავი). თუმცა, აღნიშნული ორი საკანონმდებლო აქტი საკითხს მხოლოდ ზოგადად არეგულირებს. საკითხის კრიტიკულ დეტალებს, კერძოდ შეფასების კრიტერიუმებსა და დასაბუთების საზომს, არეგულირებს „საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოების რაოდენობის, ტერიტორიული განსჯადობისა და ადგილობრივი საბჭოს ტიპური დებულება“ დამტკიცებული საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 19 ოქტომბრის №138 ბრძანებით.

პირველ რიგში, უნდა დაისვას კითხვა – ზოგადად რამდენად მიზანშეწონილია ასეთი საკითხის არა კანონით, არამედ მინისტრის ბრძანებით გადაწყვეტა? ჩვენი პასუხი ამ კითხვაზე უარყოფითია. როგორც აღვნიშნეთ, სასჯელის მიზნების მისაღწევად მნიშვნელოვანია როგორც სასჯელის დანიშვნის, ასევე მისი აღსრულების ეტაპი. ამ უკანასკნელის დროს უნდა განხორციელდეს კონტროლი სასჯელის ეფექტიანობაზე და დადგინდეს ორი რამ: 1) ხომ არ არის სასჯელის მიზნები უკვე მიღწეული? 2) ხომ არ შეუწყობს ხელს სასჯელის მიზნების მიღწევას მისი მხოლოდ ნაწილობრივ მოხდა? ჩნდება კითხვა – თუკი სასჯელის დანიშვნა წესრიგდება სისხლის სამართლის კოდექსით, რატომ უნდა მოხდეს მისი ეფექტიანობის შემოწმება კანონქვემდებარე აქტზე დაყრდნობით? ბუნებრივია, კანონი მიღებამდე შემოწმების ბევრად უფრო რთულ და მრავალსაფეხურიან გზას გადის და მისადმი ნდობის ხარისხიც ბევრად მაღალია. მით უფრო, რომ „საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის

შორისო უნივერსიტეტის მაგნი. თბ., №N3, გვ. 64-65.

სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოს ტიპური დებულება,“ თავისი არსით მხოლოდ საორგანიზაციო (ადმინისტრაციული) დოკუმენტია და მისთვის მნიშვნელოვანი სისხლისსამართლებრივი საკითხის მინდობა საკითხის მნიშვნელობის დაკნინებაზე მიუთითებს. „თამასის დაწვევის“ ტენდენცია თვალსაჩინოდ გამოვლინდა იმ ცვლილებებში, რომლებიც ამ კუთხით იქნა მიღებული და რომელზეც დაწვრილებით ქვემოთ ვისაუბრებთ. ზოგადად კი, სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის შეფასების კრიტერიუმები და დასაბუთების საზომის კანონქვემდებარე აქტისთვის მინდობა მიზანშეწონილად მიგვაჩნია.

სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოების ტიპური დებულება პირველად 2010 წლის 28 ოქტომბერს №151 ბრძანებით დამტკიცდა. აღნიშნულ დოკუმენტში შევიდა 10 ცვლილება, ხოლო 2015 წლის 19 ოქტომბერს კი №138 ბრძანებით დებულება ხელახლა დამტკიცდა. საკანონმდებლო გადაწყვეტილებათა ანალიზის საშუალებით ჩვენ შევეცდებით გამოვკვეთოთ საკითხთან დაკავშირებით არსებული მიდგომები და ტენდენციები.

2010 წლის 28 ოქტომბრის რედაქცია, კერძოდ მე-12 მუხლის პირველი ნაწილი, მსჯავრდებულის შეფასების საკმაოდ კონკრეტულ მექანიზმს მოიცავდა. კერძოდ:

„1. შეფასების კრიტერიუმებია:

ა) დანაშაულის ხასიათი – კოეფიციენტი 2. აღნიშნული კრიტერიუმის შეფასებისას ყურადღება უნდა მიექცეს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს, რა გარემოებაში და რა ვითარებაში ჩაიდინეს დანაშაული და ა.შ.;

ბ) მსჯავრდებულის ქცევა სასჯელის მოხდის პერიოდში (გამოყენებული დისციპლინური, ადმინისტრაციული და წახალისების ღონისძიებები) – კოეფიციენტი 1.5. აღნიშნული კრიტერიუმის შეფასებისას ყურადღება უნდა მიექცეს სასჯელის მოხდის პერიოდში მსჯავრდებულის მიმართ რამდენი და რა სახის დისციპლინური,

ადმინისტრაციული და წამახალისებელი ღონისძიებები გამოიყენეს, აგრეთვე კონკრეტულად რა სახის ქმედების გამო მიიღეს ასეთი გადაწყვეტილება;

გ) მსჯავრდებულის მიერ წარსულში დანაშაულის ჩადენის ფაქტები, ნასამართლობა – კოეფიციენტი 1.5. აღნიშნული კრიტერიუმის შეფასებისას ყურადღება უნდა მიექცეს, თუ რა სახის, რა სიძიმის დანაშაულებისთვის და რამდენჯერ იყო წარსულში ნასამართლევი მსჯავრდებული;

დ) ოჯახური პირობები – კოეფიციენტი 1. აღნიშნული კრიტერიუმის შეფასებისას ყურადღება უნდა მიექცეს მსჯავრდებულის დამოკიდებულებას ოჯახის წევრებთან, 3 ყავს თუ არა მცირეწლოვანი შვილები, შრომისუუნარო ოჯახის სხვა წევრები, ახლო ნათესავების მატერიალური მდგომარეობა და სხვა;

ე) მსჯავრდებულის პიროვნება – კოეფიციენტი 1. აღნიშნული კრიტერიუმის შეფასებისას ყურადღება უნდა მიექცეს მსჯავრდებულის დამოკიდებულებას ჩადენილ დანაშაულთან, მსჯავრდებულის დამოკიდებულებას პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების (შემდგომში – დაწესებულება) ადმინისტრაციასთან და სხვა მსჯავრდებულებთან, აგრესიულობა და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები, რაც პიროვნების შეფასების შესაძლებლობას იძლევა.“

2. მსჯავრდებულის შეფასება ხდება თითოეული კრიტერიუმის შესაბამისად სამდონიანი სისტემით – 0. 1. 2. შეფასება ხდება ნულიდან ორამდე თითოეული კრიტერიუმის რისკის ხარისხის სიმძიმის შესაბამისად.

3. თითოეული კრიტერიუმის შეფასება ხდება სხდომაზე ღია კენჭისყრით.

4. თითოეული კრიტერიუმის სამდონიანი სისტემით შეფასების შემდეგ (0. 1. 2.), თითოეული კრიტერიუმის შეფასების მაჩვენებელი (ციფრა) მრავლდება კრიტერიუმის კოეფიციენტზე, რის შემდეგაც ყოველი კრიტერიუმის მიხედვით მიღებული ნამრავლი ჯამდება (შეფასების საბოლოო ქულა).

5. თუ შეფასების საბოლოო ქულა

აღემატება 6.5-ს, მაშინ მსჯავრდებულს უარს ეტყვიან შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე და განუმარტავენ, რომ მას უფლება აქვს განმეორებით მიმართოს საბჭოს კანონით დადგენილ ვადაში ან გაასაჩივროს გადაწყვეტილება შუამდგომლობაზე უარის თქმის შესახებ სასამართლოში ადმინისტრაციული წესით.

6. თუ შეფასების საბოლოო ქულა არ აღემატება 6.5-ს, მაშინ მიიღება გადაწყვეტილება საქმის ზეპირი მოსმენით განხილვის შესახებ და ამის თაობაზე ეცნობება მსჯავრდებულს და დაინტერესებულ მხარეებს (მსჯავრდებულის, დამცველს/კანონიერ წარმომადგენელს და იმ დაწესებულების ადმინისტრაციას, სადაც მსჯავრდებული სასჯელს იხდის ან იხდოდა).

7. ზეპირი მოსმენის გარეშე სხდომის ჩატარების დროს იწარმოება სხდომის ოქმი. ოქმში მიეთითება თითოეულ მსჯავრდებულთან მიმართებაში საბჭოს წევრების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, საბოლოო შეფასებით და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მითითებით.“

როგორც ხედავთ, თითოეული კრიტერიუმი ფასდებოდა ქულებით 0, 1 ან 2 – რისკის ხარისხის შესაბამისად. რაც უფრო მაღალი იყო რისკი, მით უფრო მეტ ქულას იღებდა მსჯავრდებული. თითოეულ კრიტერიუმში მიღებული ქულა მრავლდებოდა ამავე კრიტერიუმის კოეფიციენტზე, რის შემდეგაც ყოველი კრიტერიუმის მიხედვით მიღებული ნამრავლი ჯამდებოდა. თუ შეფასების საბოლოო ქულა აღემატებოდა 6.5-ს, მაშინ მსჯავრდებულს უარი ეთქმებოდა შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე, ხოლო თუ შეფასების საბოლოო ქულა არ აღემატებოდა 6.5-ს, მაშინ მიიღებოდა გადაწყვეტილება საქმის ზეპირი მოსმენით განხილვის შესახებ. მე-17 მუხლის თანახმად კი „სხდომაზე ზეპირი მოსმენის დროს საბჭო იხილავს: ზეპირი მოსმენის გარეშე სხდომაზე მსჯავრდებულის მიმართ კრიტერიუმების შეფასებას, სხვა

გარემოებებს, რომელიც შესაძლებელია მნიშვნელოვანი იყოს გადაწყვეტილების მისაღებად, მოუსმენს მსჯავრდებულს და სხდომაში მონაწილე პირებს. მიღებული ინფორმაციის საერთო ანალიზის საფუძველზე მსჯელობს მიღწეული არის თუ არა სასჯელის მიზანი და იღებს გადაწყვეტილებას შუამდგომლობის დაკმაყოფილების ან დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ. ამ კრიტერიუმების საფუძველზე, ბრძანების მე-6 მუხლის თანახმად, საბჭო ზეპირი მოსმენის გარეშე საბჭო იღებდა გადაწყვეტილებას შუამდგომლობაზე უარის თქმის ან საქმის ზეპირ მოსმენაზე განსახილველად დაშვებასთან დაკავშირებით; ხოლო ზეპირი მოსმენაზე განხილვის შემდეგ – შუამდგომლობის დაკმაყოფილების ან შუამდგომლობაზე უარის თქმის შესახებ.

ჩემი აზრით, ეს რეგულაციები საკმაოდ კარგად აკმაყოფილებდა, როგორც მორალურ, ისე პოლიტიკურ კრიტერიუმს. პირველ რიგში, დადგენილი იყო საკმაოდ ზუსტი და მკაცრი სტანდარტი, რომელიც იძლეოდა მიკერძოებულობის მინიმუმამდე დაყვანის და, შესაბამისად, სამართლიანობის მიღწევას. ამასთან ერთად, საბჭოს ეძლეოდა გარკვეული თავისუფლება გადაწყვეტილების მისაღებად, რაც მიზანშეწონილობის კატეგორიასაც სწევდა წინა პლანზე. რაც მთავარია, საბჭო ვალდებული იყო დაესაბუთებინა – მიღწეული იყო თუ არა სასჯელის მიზანი, რომელიც, როგორც ზემოთ დავასაბუთეთ, მოიცავს, როგორც მორალურ, ისე პოლიტიკურ კრიტერიუმს და მათ დიალექტიკურ ერთიანობას წამოადგენს. შესაბამისად, ლეგიმეტრიული თვალსაზრისით, ეს საკმაოდ მოსაწონი დებულება იყო.

აღნიშნული მიდგომა გაგრძელდა 2012 წლის 31 ივლისის №115 ბრძანებით განხორციელებული ცვლილების შემდეგაც, რომლის თანახმადაც №151 ბრძანების მე-12 მუხლის მე-6 პუნქტი ჩამოყალიბდა შემდეგნაირად „თუ შეფასების საბოლოო ქულა არ აღემატება 6.5-

ს, საბჭომ დამატებით უნდა იმსჯელოს, მიღწეული არის თუ არა სასჯელის მიზანი.“ ამავვე დროს საბჭოს უფლებამოსილება მიენიჭა, ზეპირი მოსმენის გარეშეც დაეკმაყოფილებინა შუამდგომლობა, თუ ჩათვლიდა, რომ სასჯელის მიზნები მიღწეულია და დამატებითი ინფორმაციის მოპოვება არ სჭირდება.

პირველი სერიოზული დარტყმა პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხმა 2013 წლის 27 თებერვლის №44 ბრძანებით მიიღო. მე-12 მუხლის ახალი რედაქციით მთლიანად თავიდან ჩამოყალიბდა შეფასების კრიტერიუმები. პირველი პუნქტიდან საერთოდ გაქრა კრიტერიუმების კოფეციენტები. მე-2 პუნქტიდან ასევე გაქრა სამდონიანი შეფასების სისტემა (0,1,2). თუმცა, მე-3 პუნქტში ჩაიდო შემდეგი დანაწესი „საბჭომ უნდა იმსჯელოს, არის თუ არა მიღწეული სასჯელის მიზანი.“ გაჭირვებით მაგრამ მაინც ნარჩუნდებოდა ლეგიმეტრიული მიდგომა. შენარჩუნდა წესი, რომლის თანახმადაც, საბჭოს უფლება ჰქონდა საქმე განეხილა ზეპირი მოსმენის გარეშე, ან ზეპირი მოსმენით, თუ საჭიროდ მიიჩნევდა, რომ მსჯავრდებულის სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის გადაწყვეტის მიზნით მსჯავრდებულისაგან მიეღო დამატებითი ინფორმაცია.

მეორე არანაკლებ ძლიერი დარტყმა განხორციელდა 2014 წლის 21 მაისის №79 ბრძანებით, რომლის თანახმადაც, მე-12 მუხლის მე-3 პუნქტი, რომელიც აწესებდა, რომ „საბჭომ უნდა იმსჯელოს, არის თუ არა მიღწეული სასჯელის მიზანი“ ამოღებულ იქნა. შესაბამისად, საბჭოს იმის დასაბუთების ვალდებულებაც კი მოესპო, მიღწეული იყო თუ არა სასჯელის მიზანი. სასჯელის მიზანი, ცხადია, ამოვარდა მე-4 პუნქტიდანაც. ბუნებრივია გაქრა სასჯელის მიზანი მე-17 მუხლიდანაც, ვინაიდან სასჯელის მიზნებზე საბჭო ზეპირ მოსმენაზეც აღარ მსჯელობდა.

მეორე ცვლილებით აბსოლუტურად მოისპო ლეგიმეტრიული მიდგომა და საბჭოს მიეცა ფაქტობრივად შეუზღუ-

დავი უფლებამოსილება, საკუთარი შეხედულებისამებრ, ყოველგვარი ნორმატიული საფუძვლის გარეშე მიიღოს გადაწყვეტილება. მართალია, ძალაში დარჩა შეფასების კრიტერიუმები, მაგრამ თავად მათი არსებობა ვერაფერი ხეირია, რადგან აბსოლუტურად მოისპო საზომი, რომლითაც თითოეული კრიტერიუმი უნდა გაიზომოს. გაუგებარია, რა შეფასება უნდა მიიღოს ადამიანი, თითოეულ კრიტერიუმში ცალ-ცალკე და ყველაში ერთად, რომ მისი შუამდგომლობა დაკმაყოფილდეს. ან რითი ხელმძღვანელობს საბჭო საკითხის შეფასებისას? გუმანიო?

2015 წლის 19 ოქტომბრის №138 ბრძანების ავტორები ასევე არ წყალობენ ლეგიმეტრიულ მიდგომას. მე-13 მუხლში გვაქვს საკმაოდ ვრცელი შეფასების კრიტერიუმები, მაგრამ კვლავინდებურად არ გვაქვს ჩამოთვლილი კრიტერიუმების შეფასების სტანდარტი. ამას ემატება მე-19 მუხლის ანალოგიური რედაქცია, რომელიც ასევე არ ადგენს გადაწყვეტის დასაბუთების არავითარ კონკრეტულ სტანდარტს. არც ერთგან არ ფიგურირებს ტერმინი „სასჯელის მიზანი.“ არ არსებობს არავითარი კონკრეტული საზომი, რითაც მსჯავრდებულის შუამდგომლობა უნდა დაკმაყოფილდეს ან არ უნდა დაკმაყოფილდეს. ეს კი ქმნის სამართლებრივი ვოლუნტარიზმის საშიშროებას. საზომის მოსპობის შედეგად, ადგილობრივ საბჭოს აღარ სჭირდება პასუხი გასცეს მთავარ კითხვას – „რატომ?“ და, ფაქტობრივად, ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღების საშუალება ეძლევა. ძალიან ძნელი ხდება ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილების გასაჩივრება. გასაჩივრების დროს მთავარი ხელჩასაჭიდი ხომ სწორედ გადაწყვეტილების დაუსაბუთებლობაა. დღეს არსებული რეგულაციით კი, როგორც აღვნიშნეთ, საბჭოს გადაწყვეტილების დასაბუთება ფაქტობრივად არ ევალება.

აშკარაა, რომ 2013 წლიდან მოყოლებული კანონმდებელმა აშკარა უპირატესობა მიანიჭა პოლიტიკურ კრი-

ტერიუმს. კერძოდ, მან გაიადვილა საქმე. ფაქტობრივად, გაათავისუფლარა გადაწყვეტილების დასაბუთების ტვირთისგან, ადგილობრივ საბჭოს შეუძლია მიიღოს ნებისმიერი გადაწყვეტილება, რომელიც მას მიზანშეწონილად მიაჩნია. ეს საშიში ტენდენციაა. ბუნებრივია, არ ვამტკიცებ, რომ კანონმდებლის მიერ პირველად შემუშავებული სისტემა კოეფიციენტებით, ქულებითა და სასჯელის მიზნებით იდეალური იყო. შესაძლებელი იყო და არის უკეთესის შემუშავება. მაგრამ მასში იყო რაღაც ლეგიმეტრიული. ახლა ესეც აღარ გვაქვს.

მინდა, ხაზი გავუსვათ ლეგიმეტრიის უგულებელყოფის საზოგადოებრივად საშიში ხასიათს. დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილებების შედეგად, განსაკუთრებით მაშინ როდესაც გადაწყვეტილების მიმღებ პირს დასაბუთება არც კი ევალება, შესაძლოა გაიზარდოს დამნაშავეს პიროვნული და სოციალური დეზინტეგრაციის ხარისხი. კერძოდ, როგორც აღვნიშნეთ, საზოგადოებასა და ადამიანს მათ შორის მაკავშირებელი რგოლის ფუნქციას ასრულებს საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებზეც ორივე მხარე კისრულობს პასუხისმგებლობას. დანაშაულის ჩამდენი პირი ეთიშება საზოგადოებას და ვეღარ არის პასუხისმგებელი ამა თუ იმ ურთიერთობების გამო, რის შედეგადაც იღებს კიდევ სასჯელს. სასჯელის მიზნები შეიძლება მიღწეულ იქნას სასჯელის სრულად მოხდამდე. ასევე შესაძლოა მათ მისაღწევად უმჯობესი იყოს სასჯელის მხოლოდ ნაწილობრივ მოხდა. ამ მიზანს ემსახურება პირობით ვადამდე გათავისუფლების ინსტიტუტი. თუმცა, როდესაც სახელმწიფო გადაწყვეტილებას იღებს ვოლუნტარისტულად, თვითნებურად და დამნაშავეს ეუბნება „გეკუთვნის, მაგრამ არ გეკუთვნის“, ეს დამნაშავეს მიერ აღიქმება როგორც უსამართლობა. აშკარა და ნათელი საზომის გარეშე მიღებული და, შესაბამისად დაუსაბუთებელი, გადაწყვეტილების მიღების პირობებში დამ-

ნაშავე ვეღარ ხედავს მასსა და საზოგადოებას შორის მაკავშირებელი რგოლის აღდგენის აზრსა და პერსპექტივას. ასეთი დამოკიდებულების შემხედვარეს, მას აღარ უნდა პასუხისმგებლობა აიღოს საზოგადოებრივ ურთიერთობაზე, აღარ უნდა რესოციალიზაცია. შესაძლოა გული აეყაროს რეაბილიტაციაზეც. ასეთი რამ არათუ სასჯელის მიზნების მიღწევას არ შეუწყობს ხელს, არამედ ადამიანის პიროვნული და სოციალური დეზინტეგრაციის ხარისხი შესაძლოა გაზარდოს კიდევაც.

საკანონმდებლო ცვლილებების ანალიზიდან რჩება შთაბეჭდილება, რომ 2010 წლიდან მოყოლებული დღემდე კანონმდებლის დამოკიდებულება სასჯელისგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის მიმართ არის ერთობ ხარვეზიანი. ყველაფერთან ერთად, აშკარად იგრძნობა ლეგიმეტრიული მიდგომის უგულებელყოფა. მეტისმეტად არის გაზრდილი ადგილობრივი საბჭოს დისკრეცია. ფაქტობრივად, აღარ არსებობს დასაბუთების საზომი (სტანდარტი), რაც, საბოლოო ჯამში, იწვევს ადამიანის პიროვნული და სოციალური დეზინტეგრაციის გაზრდის საფრთხეს და აძნელებს სასჯელის მიზნების მიღწევას.

დასკვნა

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო, შეგვიძლია დავასკვნათ შემდეგი:

- სისხლის სამართალში ზოგადად და სასჯელის ნაწილში კერძოდ აუცილებელია სამართალმზომელობითი ოპერაციების ჩატარება.
- სასჯელის მიზანები – სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის პრევენცია და დამნაშავეს რესოციალიზაცია – ერთად ქმნიან დიალექტიკურ ერთიანობას და მათ განსახორციელებლად აუცილებელია თანაზომიერების (პროპორციულობის) პრინციპის ზედ-

მიწვევით დაცვა არა მარტო სასჯელის დანიშვნის, არამედ მისი აღსრულების ეტაპზეც.

- მიზანშეუწონელია, რომ პირობით ვადადმე გათავისუფლების საკითხის უმთავრესი დეტალი – გადაწყვეტილების დასაბუთების სტანდარტი – რეგულირდებოდეს კანონქვემდებარე აქტით.
- საჭიროა რეგულაცია, რომელიც პირობით ვადადმე გათავისუფლების საკითხის გადაწყვეტილების მიმღებ პირს დაავალდებულებს. პასუხი გასცეს შეკითხვას, ხომ არ არის სასჯელის მიზნები უკვე მიღწეული? და თუ არ არის – ხომ არ შეუწყობს ხელს სასჯელის მიზნების მიღწევას მისი მხოლოდ ნაწილობრივ მოხდა?
- საკმარისი არაა მხოლოდ შეფასების კრიტერიუმების არსებობა. საჭიროა რეგულაცია, რომელიც დაადგენს შეფასების საზომს, რომლითაც

გაიზომება – რა შემთხვევაში ეკუთვნის პირს პირობით ვადადმე გათავისუფლება და რა შემთხვევაში – არა. ამ საზომის გამოყენებით უნდა გადაწყდეს თითოეული საქმე, რათა გადაწყვეტილების მიმღები პირის დისკრეცია იყოს გონივრულად შეზღუდული და არ გადაიზარდოს თვითნებობაში.

- ქართულ კანონმდებლობაში ბოლო წლებში შეინიშნება ლეგიმეტრიული მიდგომისგან თავის არიდების ტენდენცია. ეს უკანასკნელი აკნინებს გადაწყვეტილების დასაბუთების სტანდარტს, რაც ქმნის დამნაშავის პიროვნული და სოციალური დებინტეგრაციის ზრდის საფრთხეს.
- საჭიროა კანონმდებლობის ძირეული გადახედვა, რათა აღმოიფხვრას ზემოაღნიშნული ხარვეზები.

PAROLE – LEGIMERTICAL COMPREHENSION

Papuna Guruli

*PHD Candidate at Caucasus International University,
Attorney at Law*

KEY WORDS: Fairness, Expediency, Balance

RESUME

Value judgment is highly important in terms of criminal law. Facts need not only to be described or explained but to be judged as well. This inevitably requires measuring operations to be produced especially when it comes to punishment. It shall be done necessarily. Legimetry is a relatively new discipline which aims to elaborate effective techniques of measurement. Present study is a humble attempt to comprehend the provisions on parole imposed by Georgian legislation through legimetry and find out whether they comply with the basic principles of criminal law. Consequently we came to the following conclusions:

To ensure both fairness and effectiveness of punishment the principle of proportionality of criminal liability and punishment must be respected during both stages: sentencing and enforcing the sentence, as well as during the parole hearing.

Each parole decision should be reasoned in terms of whether the goals of sentence are already achieved (thus further serving of punishment is unnecessary) or whether they will be achieved more efficiently if the parole is granted.

The standard of legal reasoning should be settled by the law (not by a by-law) and reinforced by the clear system of measurement reasonably limiting discretion and preventing arbitrary decisions. The opposite may cause the increase of personal/social disintegration.

The provisions on parole imposed by Georgian legislation do not fulfill the requirements proposed above. Thus, they don't comply with the principle of proportionality of criminal liability and punishment. A fundamental revision of the legislation is needed to correct those deviations.

NOTES:

1. Ugrekhelidze M., 2015. Introduction to Legimetry (Law as a System of Dimensions). Works of Faculty of Humanities and law (II) of St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia. "Meridiani," Tbilisi, p. 48. (In Georgian)
2. Ugrekhelidze M., 1978. Significance of Degree of Culpability in Terms of Individualisation of Sentence. Soviet Law, №6. (In Georgian)
3. Dvalidze I., 2013. Criminal Law. General Part. Sentence and Other Legal Consequences of Crime. "Meridiani," Tbilisi, p. 11. (In Georgian)
4. <http://www.prisonstudies.org>. (In English)
5. Ugrekhelidze M., 2015. Introduction to Legimetry... pp. 48-49. (In Georgian)
6. Vacheishvili A., 1960. Sentence and Measures of Social protection. Tbilisi, pp.28-31. (In Georgian)
7. Dvalidze I., Op. cit., pp. 16-18. (In Georgian)
8. Von Hirsch A., 1992. Proportionality in the Philosophy of Punishment. Crime and Justice, Vol. 16, pp. 59-63. (In English)
9. Goh J., 2013. Proportionality – An Unattainable Ideal in the Criminal Justice System. The University of Manchester Student Law Review. VOL. II. December, pp. 46-47. (In English)
10. Turava M., 2011. Criminal Law. General Part. First Book. The Concept of Crime. "Meridiani," Tbilisi, pp.42-43. (In Georgian)
11. Goh J. Op. cit., pp. 47-48. (In English)
12. Von Hirsch A., Op. cit., pp. 57-59. (In English)
13. see: Dvalidze I., Op. cit., p. 19. (In Georgian)
14. see: Ibid., p. 19. (In Georgian)
15. in details see: Turava M., Op. cit., pp. 42-46. (In Georgian)
16. Vacheishvili A., Op. cit., pp. 39-42. (In Georgian)
17. Ibid., pp. 47-50. (In Georgian)
18. Dvalidze I., Op. cit., p. 22. (In Georgian)
19. Turava M., Op. cit., p. 44. (In Georgian)
20. Vacheishvili A., Op. cit., pp. 39-42. (In Georgian)
21. Von Hirsch A., Op. cit., p. 56. (In English)
22. Dvalidze I., Op. cit., pp. 22-30. (In Georgian)
23. Goh J. Op. cit., p. 48-49 (ENG)
24. Turava M., Op. cit., p. 46. (In Georgian)
25. Kirchengast T., 2009. Proportionality in Sentencing and the Restorative Justice Paradigm: 'Just Deserts' for Victims and Defendants Alike? University of New South Wales Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series. April 19, p.2. (In English)
26. Tsereteli T., Op. cit., pp. 30-31. (In Georgian)
27. Dvalidze I., Op. cit., p. 12. (In Georgian)
28. Guruli P., 2015. Personal and Social Integrity as an Object of Infringement in Criminal Law). Works of St. Andrew the First-Called Georgian University Of the Patriarchate of Georgia. Vol II, Tbilisi, p. 293-298. (In Georgian)
29. Trechsel St., 1967. Der Strafgrund der Teilnahme. Bern, S. 3-13; (Deutsch)
30. I agree to prof. Dvalidze which points out that the function of law is fair regulation of relations, and the fairness of the sentence is based on two main criterias: equality and proportionality. See Dvalidze I., Op. cit., p. 24-25. (In Georgian)
31. Guruli P., 2013. Entrapment And Dilemma of Its Criminalization. "Caucasus International University Herald." Tbilisi, №6 pp.82.

- (In Georgian)
32. Prof Kheifets has similar point: Kheifets I. Y., 1914. Instigation to a Crime. Edition of Legal Book Shop“Jurisprudence”, Moscow, p. 116. (In Russian)
 33. Guruli P., 2015. Personal and Social Integrity. pp. 293-298;. (In Georgian)
 34. Tsereteli T., Op. cit., p. 30. (In Georgian)
 35. See: Vacheishvili A., Op. cit., pp. 85-86. (In Georgian)
 36. Dvalidze I., Op. cit., p. 73. (In Georgian)
 37. Turava M., Op. cit., p. 46. (In Georgian)
 38. Nachkebia G., 2011. General Part of Criminal Law, Tbilisi, p.100. (In Georgian)
 39. Ugrekhelidze M., 1978. Significance of Degree of Culpability. p. 46. (In Georgian)
 40. see: Ibid, p. 48. (In Georgian)
 41. Dvalidze I., Op. cit., p.178. (In Georgian)
 42. Ibid., p.172. (In Georgian)
 43. Ibid., p.175. (In Georgian)
 44. Ibid., p.172. (In Georgian)
 45. Ibid., p.19. (In Georgian)
 46. Ugrekhelidze M., 2011. From Legimetry to Legal Dimensiology –“Caucasus International University Herald.” Tbilisi, №3 pp.64-65. (In Russian)